

Проф. др Бојан БОЈАНИЋ¹
Правни факултет Универзитета у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици

ДОИ: 10.5937/bezbednost2502073B
УДК: 342.53(497.11); 328(41+44+497.11)

Прегледни научни рад

Примљен: 27. 5. 2025. године

Датум прихватања: 4. 7. 2025. године

Заседања и седнице парламента²

Апстракт: У раду ћемо указати на значај временског оквира парламентарног рада. Овај семент унутрашњих односа у парламенту само наизглед може деловати као њихово техничко карактера, као, уопштом, и остала њихова везана за унутрашњу организацију, али се његов значај издиге изнад „техничког нивоа”, јер од начина на који су ова њихова решена умногоме зависи ефикасности и квалитета рада представничког тела. Већинско гледиште у теорији јесте да парламентарни период не треба да буде сувише краћак, како би парламентарци могли да се несметано посвете свом раду, а не да фокус њихове пажње буде на вођењу (стијалне) изборне кампање. С друге стране, чеши избори су начин да се легитимизују представника ствари на проверу, што у модерној демократији представља још једну једини могући начин утицаја бирача на представничко тело. Осим о њиховој скупиштинској периоди, у раду ће, на примеру британске, француске и наше уставне праксе, бити речи и о систему редовних и ванредних заседања, броју „седањих” дана у току једног заседања, радној недељи парламентарца, као и времену за расправу које им стоји на располагању.

Кључне речи: парламентарни период, заседање, седница, устав, његовник.

¹ bojan.bojanic@pr.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0001-7884-3620>

² Рад представља резултат истраживања које финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација по уговору са Правним факултетом Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, евиденциони број 451-03-137/2025-03/200254 од 4. 2. 2025.

Увод

Да бисмо у потпуности схватили суштину парламента, као централне институције у представничком систему власти, његов положај у оквиру државне организације и значај који овај орган има, потребно је анализирати све сегменте његове физиономије – његове функције, структуру, као и питања везана за унутрашње односе у парламенту.

Једно од важних питања за сваки парламент јесте питање његове унутрашње организације, тј. унутрашњих односа и начина на који су ти односи уређени. Унутрашња организација парламента представља механизам сачињен од различитих права и средстава која омогућују несметано функционисање самог парламента (Михајловић, 2009: 408). Своју унутрашњу организацију парламент уређује самостално, на основу права на самоорганизовање, које представља израз уставног принципа о парламентарној аутономији (Пејић, 2011: 97). Из овог принципа произлази право парламента да потпуно самостално, без икаквих спољних утицаја, организује свој рад, да образује своје органе и помоћна радна тела, као и да бира своје функционере (Бојанић, 2016: 57). Најзначајнији акт којим се детаљно уређују сва ова питања, парламентарни пословник, доноси се у форми резолуције или, ређе, у форми закона, а сматра се унутрашњим правом парламента.

Квалитет и успешност једног парламента, његова ефикасност, као и атмосфера која у њему влада умногоме зависе од начина на који су успостављени његови унутрашњи односи. Та правила, ипак, не могу имати утицаја на успостављене односе снага између парламентарне већине и парламентарне мањине, па самим тим ни на власт над одлучивањем (Пејић, 2011: 97). Стога важност унутрашње организације не треба прецењивати, јер су њени домети ограничени уставним положајем парламента у конкретном систему власти, као и вољом бирачког тела, али је, с друге стране, не треба ни потцењивати јер добро конципирана унутрашња организација може знатно унапредити квалитет и ефикасност законодавног рада.

Сегмент унутрашње организације обухвата бројна питања, а ми ћемо на наредним страницама анализирати питања која обухватају материју заседања и седница парламента.

Заседања и седнице парламента – упоредна пракса

Активности сваког парламента одвијају се у одређеним временски дефинисаним оквирима, а период трајања парламентарног сазива дефинисан је парламентарним пословником, законом и/или уставом. Време између два циклуса парламентарних избора називамо изборним периодом, а сазив који чине изабрани парламентарци који обављају своје функције у том периоду зове се легислатура. Сувише кратак легислатурни период не погодује квалитетном остваривању представничке функције народних изабраника, јер у том случају парламентарци не могу да се посвете свом раду због сталне потребе да се допадну бирачком телу, као и због перманентне заокупљености припремама за нове изборе (Марковић, 2011: 307). Међутим, постоје и присталице супротног схватања, које износе аргумент за краћи мандат народних представника, јер он бирачима пружа могућност да чешће потврђују легитимитет изабраних представника (Марковић, 2011: 307). У већини земаља легислатурни период траје четири године. У Великој Британији је смањен са седам на пет година, док се у САД чланови Конгреса бирају сваке две године. Парламент, у складу с једним од основних начела парламентарног права – начелом аутономије парламента – самостално уређује динамику свог рада и парламентарне поступке (Пејић, 2011: 97).

Заседање парламента представља период у току године када се парламент окупља и обавља своје уставне и законске дужности. Међутим, парламентарна година се не поклапа увек са календарском, као што је то уосталом случај и са буџетском годином, па тако заседање „мајке свих парламената” обично почиње у новембру и траје до наредног новембра. Не постоји законска регулатива која одређује тачно време окончања заседања Британског парламента (Barnett, 2002: 456), што не треба да нас чуди ако се има у виду чињеница да су парламентарна пракса и парламентарне конвенције најзначајнији део Британског устава. Заседања парламента се обележавају по годинама у којима се одржавају, на пример, 2012/2013. Ако се парламент распусти и избори буду расписани пре новембра, текуће заседање траје краће, али то значи да наредно заседање траје дуже, до следећег

новембра. Током једног заседања парламент је активан највише девет месеци, јер постоје различите паузе као што су божићна (око месец дана), ускршња (неколико дана), пауза поводом црквеног празника Духова и летња пауза која траје приближно два месеца (Hogg, 1946: 172). Током девет месеци парламентарног заседања не ради се свакодневно, већ то зависи од обима послова које парламент има. Парламент Уједињеног Краљевства у просеку заседа 168 дана у току парламентарне године, али су се дешавали и изузеци. На пример, у периоду 1991/1992. године, због распуштања, парламент је радио само 83 дана, док је у наредној години, 1992/93, имао 240 дана заседања (*sitting days*). Британски парламент је један од најактивнијих законодавних органа, јер европски парламенти заседају у просеку сто дана годишње. Винстон Черчил (Winston Churchill) је веровао да парламент, осим у ратним или ванредним ситуацијама, не би требало да заседа дуже од пет месеци или са неколико мањих пауза максимално шест месеци. По њему, није исправно схватање да стално заседање ојачава парламент; напротив, оно доводи до тога да парламент у народу постане предмет подсмеха (Hogg, 1946: 172–173).

Промене настале током развоја уставности довеле су до стварања система са сталним заседањем парламента, што је била карактеристика револуционарних скупштина и што је и даље присутно у неким системима. У тим системима, појмови изборне периоде, тј. легислатуре и парламентарног заседања, изједначени су (Пејић, 2006: 127). Насупрот овим системима, постоје и они у којима су установљени периоди редовног заседања у току године, а ванредна заседања су могућа само у одређеним ситуацијама, када неко питање не трпи одлагање, када оправданост разлога налаже да се оно нађе на дневном реду пре наредног редовног заседања. Услови за ванредна заседања регулисани су уставом, законом и парламентарним пословником. Иако Парламент Уједињеног Краљевства није у сталном заседању, парламентарним конвенцијама нису установљена ванредна заседања. Међутим, парламент може бити позван да се састане након закључења редовног заседања, али само у изузетним случајевима, као што су инвазија на Кувајт 1990. године, терористички напади на Њујорк и Вашингтон 2001. године, војна акција у Ираку 2002. године или смрт краљице 2002. године (Rogers, Walters, 2004: 132).

Током парламентарних заседања, парламент разматра и доноси одлуке у оквиру краћих временских и радних јединица, које се називају седнице. Седнице имају тачно дефинисан дневни ред који одређује питања која ће бити разматрана, као и њихов редослед. У складу са начелом парламентарне аутономије, сва питања која се тичу утврђивања дневног реда, заказивања седница, почетка и трајања седнице, одржавања реда, кворума и гласања регулисана су парламентарним пословником. Дневни ред седнице усваја парламент, било на основу предлога владе било самостално. У пракси, влада често успева да утиче на дневни ред и када нема формална овлашћења за то, користећи парламентарну већину. Поред тога, на утврђивање дневног реда утиче и опозиција, а то најчешће чини посредством колегијума председника парламента, у који су укључени и шефови посланичких клубова. У неким системима, опозиција има могућност да самостално одлучује о темама за расправу у парламенту. То је случај у Португалу, где посланичка група која има 10% укупног броја мандата може да одреди дневни ред једне пленарне седнице. У Британском парламенту, опозиција током заседања има двадесет радних дана током којих самостално опредељује тему дебате (Пејић, 2011: 139–140).

Да би народни представници били у могућности да се припреме за седницу, важно је да дневни ред буде утврђен на време. Када се приступи утврђивању дневног реда, осим редоследа и приоритета тачака, потребно је водити рачуна о времену које је потребно за њихову реализацију. Треба предвидети време за расправу о законским и другим предлозима, као и за посланичка питања. При томе се мора балансирати између два битна парламентарна начела – слободе расправе и ефикасности, па се понекад препоручује скраћивање редовне процедуре. Међутим, опозицији најчешће није у интересу ефикасан и квалитетан рад парламента, па често користи пословничке механизме да би одуговлачила поступак и онемогућила доношење аката. Слободан Јовановић тврди да опструкција има законски облик када чланови мањине бескрајно говоре и предлажу измене и допуне, али то није случај ако посланици злоупотребљавају права која им припадају. Право говора није дато да би се спречило доношење одлука са којима се не слажу, већ

да би активно учествовали у расправи. Но, није увек опструкција механизам којим се служи опозиција. Наиме, сведоци смо једног парламентарног „изума” владајуће већине, која је у дугом периоду, током читаве једне легислатуре, вршила опструкцију рада Народне скупштине, подносећи стотине бесмислених амандмана, како би онемогућила учешће опозиционих представника у дебати.³

Пословничким одредбама прецизно је утврђен недељни распоред рада према којем се одржавају седнице парламента. Парламент Уједињеног Краљевства ради пет дана у недељи. Од понедељка до четвртка почетак радног дана је у 14.30, а петком у 9.30 сати (Silk with Walters, 1992: 37). Иако је уобичајено да се седнице парламента завршавају до 22 сата, није редак случај да оне трају знатно дуже. Статистика говори да парламент од понедељка до четвртка ради у просеку по осам сати и 45 минута, а петком пет и по сати. Осамдесете године XX века биле су специфичне – било је седам седница које су трајале дуже од 24 сата, од којих је најдужа одржана 1984. и трајала је 32 сата и 12 минута. У ванредним околностима, попут оних из 1982. године, када је извршена инвазија на Фокландска острва, парламентарци се могу ванредно састати и одржати дебату током паузе и викендом (Barnett, 2002: 457).

Чланови Француског парламента доста времена посвећују активностима у својим изборним базама, што за последицу има да у току деветомесечног заседања не могу имати више од 120 радних дана. Радна недеља им траје од уторка до четвртка. У Немачкој, чији парламент спада у групу радних скупштина, пленарне седнице Бундестага обично су четвртком или петком, али се у одборима и другим парламентарним телима ради од понедељка поподне до среде, а нерадни дани служе за непосредан контакт са изборном

³ Карактеристичан пример је усвајање Закона о буџету за 2018. годину, када је вођена обједињена расправа за више закона, а владајућа већина поднела је преко триста амандмана на законе који су претходили Закону о буџету, како би „појели” време предвиђено за расправу и тиме онемогућили расправу о предложеном буџету. То није био изузетак, већ обележје читавог једног сазива (XI сазив, јун 2016 – август 2020), и то једног од ретких који је „издржао” четворогодишњи легислатурни период.

базом (Пејић, 2006: 129–131). Проблем „празних столица” требало је да, по замисли твораца парламентарне реформе из 1995. године, буде решен увођењем времена резервисаног за расправу о суштинским питањима (тзв. *core time*) у трајању од четири до шест сати недељно.

Заседања и седнице српског парламента у време Намесничког устава, Радикалског устава и Устава из 1903. године

Позната карактеристика Устава Књажевства Србије из 1869. године, познатијег као Намеснички устав, јесте да је био „богат” празнинама на бројним пољима, а та његова особина карактерисала је и уставне одредбе које су уређивале положај и надлежности Народног представништва. Једно од основних обележја устава као највишег правног акта јесте да већину питања регулише на начелан начин, док је њихова разрада препуштена законима и подзаконским актима. У овом случају дошло је до одступања од овог општег принципа, па су питања која се обично регулишу пословником добила највиши степен заштите – постала су део уставне материје. Реч је пре свега о детаљним одредбама о отварању и затварању скупштинских седница, о одборима, о јавности и тајности седница, док је изостало оно што је морало бити нормирано Уставом, између осталог и скупштинска периода. Ово питање је изазвало полемику у народном представништву, будући да је међу „сељачким посланицима” преовладавао став да је изборе за Народну скупштину неопходно поново спроводити сваке године. Према њиховом уверењу, у противном би постојала опасност да се посланици отргну контроли својих бирача и удаље од народа (Јовановић, 1990: 76). На крају, усвојено је законско решење којим је одређено да посланици буду бирани на период од три године. Идентичан принцип је прихваћен Уставом из 1888. године (чл. 101). Априлским уставом је, међутим, дужина трајања мандата Скупштине продужена на четири године (чл. 69). Уставом је било предвиђено постојање три категорије сенатора, па је логично да су се њихови мандати међусобно разликовали. Мандат тројице сенатора био је везан за положај који је основа њиховог чланства у Сенату, док је тридесет сенатора именованих од стране краља имало доживотни

мандат. Насупрот томе, мандат изабраних сенатора трајао је шест година (чл. 71). Једна од значајних измена које су уведене 1903. године, приликом „другог живота” Устава из 1888. године, било је продужење трајања посланичког мандата на четири године (чл. 100).

Намесничким уставом установљена је обавеза годишњег сазивања Народне скупштине (члан 75), с напоменом да се, „уколико хитни и значајни послови то захтевају, може сазвати и ванредно”. Овај модел редовног и ванредног заседања остао је до данас присутан у бројним савременим демократијама. Међутим, значајан недостатак Намесничког устава јесте то што је књаз имао искључиво право да сазива, отвара и закључује седнице Скупштине (члан 76), те је самостално одлучивао о времену и месту њеног одржавања. Књаз је имао овлашћење да сазвану седницу одложи до шест месеци, уз обавезу да наведе трајање тог одлагања приликом распуштања (члан 77). Устав из 1888. године задржао је концепт редовних и ванредних заседања (чл. 54), али је увео прецизно одређивање времена и места одржавања. „Народна скупштина се редовно сазива у престоници 1. новембра сваке године”, с могућношћу одржавања ван престонице само у изузетним околностима (члан 102). Минимално трајање сваког заседања прописано је на шест недеља. Устав из 1903. године предвидео је да се Скупштина редовно састаје у престоници 1. октобра, док је, према члану 101, заседање ван престонице дозвољено једино у случају ратног стања. Редовно заседање није могло бити закључено док Скупштина не усвоји буџет. Устав из 1901. донео је значајну измену – укинута је фиксна одредба о датуму сазивања. Краљ је, сходно члану 44 Устава, имао обавезу да сазове Народну скупштину најкасније до 1. октобра. Сенат је сазиван истовремено са Народном скупштином, а било је усклађено и трајање њихових заседања. За разлику од Народне скупштине, Сенат није могао бити распуштен, како је било прописано чланом 75.

У периоду важења Устава из 1869, Устава из 1888. и Устава из 1903. године, верификација посланичких мандата била је у искључивој надлежности Народне скупштине. Насупрот томе, Устав из 1901. године уводи новину, преносећи ту надлежност на општу седницу Касационог суда, како је то било нормирано чланом 46. У Намесничком уставу питање верификације није регулисано

уставним текстом, већ је пренето на Закон о пословном реду. Према том закону, на дан одређен за састанак Скупштине, посланици су се ујутру окупљали и бирали одбор од девет чланова задужених за „пријављивање посланика и испитивање њихових пуномоћја” (члан 2). Овај одбор, према члану 6, вршио је проверу пуномоћја, а уколико би уочио неправилности, имао је овлашћење да посланику забрани приступ Скупштини до њене одлуке о том питању. Када би три четвртине од укупног броја посланика предале своја пуномоћја, одбор је сазивао претходни састанак Скупштине и подносио списак пријављених посланика. Посланици би потом, сходно члану 9, у присуству министра унутрашњих послова полагали заклетву. Слична процедура примењивана је и по Закону о пословном реду Народне скупштине који је био на снази током примене Радикалског устава, као и Устава из 1903. године. На првом заседању новог сазива, којим је председавао најстарији посланик, Скупштина је била подељена на девет одсека. Сваки одсек бирао је једног члана Одбора за преглед пуномоћстава, а овај одбор је затим бирао свог председника, који би преузимао функцију председавања Скупштином. По завршетку провере пуномоћја, Скупштина је приступала верификацији мандата и полагању заклетве (чланови 2–11).

Заседања и седнице парламента у првој југословенској држави

Оба устава прве југословенске државе – Видовдански устав у члановима 52 и 75 и Септембарски устав у члановима 32 и 60 – уводе концепт редовних и ванредних заседања парламента. У оба устава 20. октобар одређен је као датум када краљ, путем указа, сазива Народну скупштину у редован сазив. У првом југословенском уставу (Видовданском) овај датум је предвиђен условно – редован сазив се одржава само уколико Народна скупштина није раније већ била сазвана у ванредан сазив (Јовановић, 1995: 195). Када је реч о ванредним сазивима, краљ је имао дискреционо право да сазове Народно представништво кад год је постојала потреба. Међутим, по Септембарском уставу, ванредни сазив мора бити окончан најкасније до 19. октобра, како би редован сазив могао

започети 20. октобра. Чланом 52 Видовданског устава налаже се да указ којим се завршава заседање једног сазива мора да садржи и датум наредног сазива. Истовремено, члан 75 овог устава императивно одређује да се Скупштина редовно састаје 20. октобра, што је у пракси довело до тумачења да за редован сазив није неопходан краљев указ – Скупштина може да се окупи „сама од себе”. У случају рата скупштинска заседања премештају се у привремену престоницу, док се у редовним околностима одржавају у престоници, Београду. Видовдански устав у члану 75 ово изричито прописује, док Септембарски устав у члану 60 не наводи ово као обавезу, већ оставља да се то питање реши краљевим указом. С обзиром на то да је Скупштина у свом раду морала блиско сарађивати са владом, било је логично да заседања буду одржавана у привременој престоници у случају ванредних околности.⁴

На почетку сваке скупштинске или сенаторске периоде, Народна скупштина и Сенат приступају прегледу пуномоћја својих чланова и доносе одлуке о њиховој валидности. Током првог заседања, уколико је обезбеђен кворум, посланици подносе своја пуномоћја, о којима одлучује Верификациони одбор. Расправа о резултатима верификације заказује се за наредну седницу, која се, по правилу, одржава већ следећег дана. По окончању процеса верификације мандата, приступа се избору скупштинског часништва, чиме се формално завршава процес конституисања Народне скупштине или Сената.

Председник Скупштине или Сената одређује дан и прецизира време одржавања наредног заседања, уз претходну сагласност чланова, што може учинити усмено на крају текуће седнице. Уколико тај детаљ није могуће одмах утврдити, обавештење се накнадно доставља писаним путем свим посланицима. Током периода важења Октроисаног устава, ако краљ отвара заседање Народног

⁴ У нашој уставној историји то је био случај у време Првог светског рата, па је у периоду 1914–1918. Народна скупштина Краљевине Србије била привремено измештена из престонице у Ниш, а потом је кратко била у Краљеву, Рашкој, Косовској Митровици, Призрену и Скадру, да би од 1916. до 1918. године заседала на Крфу. Видети: Ранђеловић, 1998: 34 и даље.

представништва Престоном беседом, чланом 26 Пословника било је прописано да Сенат и Народна скупштина одржавају заједничко заседање. Утврђивање дневног реда наредне седнице у надлежности је самих тела – Народне скупштине или Сената. Предлог дневног реда подноси председник, након што се консултује са Владом, а коначну одлуку доносе чланови тих тела самостално.

Заседања и седнице парламента у савременом српском парламентарном праву

Према Митровданском уставу (чл. 102, ст. 1), мандат народног посланика траје четири године, рачунајући од тренутка његове верификације. Идентично решење било је предвиђено и Уставом из 1990. године (чл. 75). Овом уставном одредбом регулисано је питање индивидуалног мандата посланика, што омогућава извођење правила о трајању једне легислатуре. Међутим, у поређењу са уставноправном праксом других држава, овакво решење представља одређену атипичност. Наиме, принцип репрезентације који произлази из Устава подразумева да народни посланици стичу мандат кроз парламентарне изборе, који се спроводе као јединствени акт. С обзиром на то да је изборна воља грађана усмерена на формирање парламента као највишег представничког тела, одредбе Устава би требало да прецизно уреде трајање парламентарне легислатуре. Такво решење допринело би стабилном и неометаном функционисању парламента као кључног елемента политичког представништва грађана (Пејић, 2011: 297–298).

Четворогодишњи период парламентарног мандата може бити прекинут у одређеним ситуацијама које су прецизно регулисане Уставом. Народна скупштина се распушта уколико у року од 90 дана не изабере Владу (чл. 109, ст. 3), као и ако не успе да формира нову Владу у року од 30 дана након изгласавања неповерења Влади (чл. 130, ст. 4), или не изгласа поверење Влади (чл. 131, ст. 4). Такође, председник Републике, користећи овлашћење које је било предмет бројних критика, може распустити Народну скупштину на образложени предлог Владе (чл. 109, ст. 1). Супротно томе, у специфичним околностима, мандат парламента може бити про-

дужен. То се односи на ситуације ратног или ванредног стања, када је Уставом предвиђено да Народна скупштина не може бити распуштена. У случају да је распуштање парламента већ извршено пре проглашења ратног или ванредног стања, Народна скупштина поново стиче своју пуну надлежност (чл. 109, ст. 4 и 7). Према Уставу из 1990. године, било је предвиђено да, у случају непосредне ратне опасности или ратног стања, Народна скупштина може одлучити да продужи мандат народних посланика док трају такве околности, односно док се не створе услови за одржавање нових избора.

Настављајући праксу својих предсоцијалистичких претходника, Устав из 1990. и Митровдански устав такође успостављају модел редовних и ванредних заседања Народне скупштине. Редовна заседања одржавају се два пута годишње: прво почиње првог радног дана у марту, а друго првог радног дана у октобру. Уставом је прописано да трајање редовног заседања не може прећи 90 дана. Ванредно заседање Народне скупштине може бити сазвано на иницијативу једне трећине народних посланика или на захтев Владе, уз услов да се унапред припреми дневни ред који ће бити разматран. Осим тога, у случају проглашења ванредног или ратног стања, Народна скупштина се аутоматски састаје, без потребе за додатним позивом.

Током заседања, Народна скупштина своје активности организује кроз мање временске и радне целине, назване седницама. Према Закону о Народној скупштини и Пословнику Народне скупштине, постоје три врсте седница: конститутивна, посебна (укључујући свечану) и редовна.

Конститутивна седница представља први задатак новоизабраног сазива Скупштине, с циљем њеног оспособљавања за рад. Прву седницу заказује председник Народне скупштине из претходног сазива, и она мора бити одржана у року од 30 дана од проглашења изборних резултата. Током ове седнице верификују се мандати посланика, а Скупштина се сматра конституисаном када се потврди мандат две трећине посланика, чиме престаје мандат претходног сазива (чл. 101). Ипак, то решење изазива одређене критике, јер је за истинско конституисање неопходно не само ве-

рификовати мандате, већ и изабрати скупштинско руководство и формирати радна тела и посланичке групе, како би Скупштина била у потпуности функционална (Петров, 2010: 124).

Посебна седница сазива се у посебним околностима дефинисаним Законом и Пословником. Међу њима је и свечана седница, која се одржава поводом државних и међународних празника. Осим народних посланика, на свечаним седницама учествују и високи званичници, попут председника Републике и председника Владе, као и званичници страних држава или међународних организација (чл. 48 Закона о Народној скупштини).

Редовне седнице Народне скупштине се, по правилу, одржавају уторком, средом и четвртком од 10 до 18 часова, са једносатном паузом. У оправданим случајевима, председник Народне скупштине може одредити да се седница одржи другим данима, или да се рад продужи након 18 часова.

Председник Народне скупштине сазива редовне седнице писаним путем, обично најмање седам дана пре њиховог почетка. Он такође предлаже дневни ред седнице, који може обухватити само предлоге аката поднете у складу са Уставом, законом и Пословником (чл. 85 и 86 Пословника Народне скупштине).

Закључна разматрања

Унутрашњи односи у парламенту, тј. механизми који су у њему успостављени, требало би да буду резултат парламентарне аутономије и да следствено томе буду нормирани у парламентарном пословнику. Према овом питању треба имати рационалан однос и бити свестан чињенице да унутрашње право парламента не може (пресудно) да утиче на односе који се успостављају на изборима и у постизборној комбинаторици, као ни на односе снага између парламентарне већине и парламентарне мањине, нити је то чаробни штапић који може да донесе парламентарну културу тамо где је нема. Међутим, начин на који су ова питања уређена – када се парламент састаје и ко сазива његове седнице, ко и на који начин утврђује дневни ред, колико је времена предвиђено за распра-

ву и како се време „дели” између актера парламентарног процеса – представља битан чинилац који у доброј мери може да определи карактер једног представничког тела, почевши од тога да ли је то радни или расправни парламент, колико је продуктиван у квантитативном смислу и, што је још битније, у квалитативном смислу, каква је атмосфера која у њему влада и сл., те овај сегмент не треба ни потцењивати. То може бити полазна тачка која ће бити добар пример и представљати мотивацију свим учесницима политичког процеса за успостављање добре демократске праксе и потребне демократске културе. Има ли, уосталом, бољег примера од парламента који омогућава опозицији да самостално утврђује дневни ред за одређени број седница током редовног заседања? Парламент у коме његов председник, у случају ратног или ванредног стања, самостално, без обавезе да се о томе консултује са представницима парламентарних група или колегијумом (уколико је предвиђено постојање тог тела), процењује да парламент није у могућности да се састане и о томе обавештава извршну власт, сигурно не може бити пример за углед.

Литература

1. Alder, J. (2002). *General Principles of Constitutional and Administrative Law*. Palgrave Macmillan.
2. Barnett, H. (2002). *Constitutional and administrative law*. School of Law. Queen Mary, University of London, London–Sidney.
3. Бојанић, Б. (2016). *Парламент у уставном развоју Србије*. Правни факултет, Косовска Митровица.
4. *Закон о Народној скупштини*. Службени гласник Републике Србије, бр. 9/2010.
5. *Закон о избору народних посланика*. Зборник закона и уредба издани у Књажеству Србији за 1870. годину, XXIII. Државна штампарија, Београд.
6. *Закон о пословном реду у Народној скупштини*. Зборник закона и уредба издани у Књажеству Србији за 1870 годину, XXIII, Државна штампарија, Београд 1870.
7. *Закон о пословном реду у Народној скупштини*. Зборник закона и уредаба у Краљевини Србији издатих од 1. јануара до краја исте године, бр. 58, Државна штампарија, Београд 1905.
8. Јовановић, С. (1990). *Влада Милана Обреновића*. БИГЗ, Београд.
9. Јовановић, С. (1995). *Уставно право Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца*. Службени лист СРЈ, Београд.
10. Kršljanin, N. (2018). The serbian elections act of 1870: An assembly's thoughts on parliamentary elections. *Зборник радова правног факултета у Новом Саду*, LI (3): 1217-1239.
11. Марковић, Р. (2011). *Уставно право*. Службени гласник Републике Србије, Београд.
12. Михајловић, В. (2009). *Уставно право*. Владан Михајловић, Краљево.
13. Пејић, И. (2011). *Парламентарно право*. Правни факултет, Ниш.
14. Пејић, И. (2006). *Парламентарно право – француски, немачки, српски и пример Европског парламента*, Правни факултет, Ниш.
15. *Пословник Народне скупштине*, Службени гласник Републике Србије, бр. 52/2010.
16. Ранђеловић, Н. (1998). *Народна скупштина Краљевине Србије на Крфу 1916–1918. године*. Правни факултет, Ниш.

17. Rogers, R., Walters, R. (2004). *How Parliaments works*. Routledge, London.
18. Silk, P., Walters, R. (1992). *How Parliaments Works*. Longman, London – New York.
19. Устав за Књажевство Србију од 1869. године.
20. Устав Краљевине Србије из 1888. године.
21. Устав Краљевине Србије из 1901. године.
22. Устав Краљевине Србије из 1903. године.
23. Устав Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца из 1921. године.
24. Устав Републике Србије из 1990. године.
25. Устав Републике Србије, Службени гласник Републике Србије, бр. 98/06.
26. Hogg, Q. (1946). *The purpose of parliament*. Blanford Press, London.

Parliamentary Sessions and Sitzings

Abstract: *The quality and success of a parliament, its efficiency, as well as the atmosphere that prevails in it, largely depend on the way in which its internal relations are established. In this paper, attention is paid to only one segment of the internal organization of the parliament – parliamentary sessions and sittings, i.e. the time frame of parliamentary work. The majority view in theory is that the legislative period should not be too short, so that parliamentarians can dedicate themselves to their work instead of focusing their attention on conducting a (permanent) election campaign. On the other hand, more frequent elections are a way to test the legitimacy of a representative, which in a modern democracy is almost the only possible way for voters to influence the representative body. There are different solutions in comparative practice. The legislature period usually lasts four years; in the case of the British Parliament it is five years (previously it was seven years), and members of the US Congress are elected for a period of two years.*

A parliamentary session is a period of one year when the parliament meets and performs its duties, but the parliamentary year, as well as the budget year, does not always coincide with the calendar year, so we have the case of the British Parliament whose session usually begins in November and lasts until next November, although there is no legislation providing for the time it is bound to end the session.

Constitutional engineering created systems with a permanent session of parliament, which was a characteristic of revolutionary assemblies, and which still remains in certain systems, as well as systems in which periods of regular sessions were established during one year, while at a time when parliament was not in regular session - there is a possibility of special sessions.

During the session, the parliament discusses and decides within smaller time and working units - sittings, which have a precisely determined agenda which determines the issues that will be discussed and decided, as well as the order in which it will be done. Pursuant to the principle of parliamentary autonomy, all issues related to setting: the agenda, scheduling, beginning, course of the sitting, maintaining order, quorum, voting, etc. are regulated by parliamentary rules of procedure. The agenda of the sitting is determined by

the parliament on the basis of the government's proposal or independently. In practice, the government manages to influence the agenda even when it is not formally entitled to do so. In addition, the opposition influences the determination of the agenda, most often through the collegium of the Speaker, which usually includes the heads of parliamentary clubs. In certain systems, the opposition also has the opportunity to decide independently on topics that will be discussed by the parliament.

Keywords: Legislature period, Parliamentary Session, Sitting, Constitution, Rules of Procedure.